

előtt bő két évvel, 1957 tavaszán fejezett be. A versek ugyanis, annak ellenére, hogy Bors Anikó igen szép és bőséges válogatását adja Harsányi lírájának, melyek közül a *Leya levelei Ivánnak* még ma is újraolvasásra érdemesek, mégis kevésbé ragadhatják meg a mai olvasók érdeklődését. Nem úgy az önéletírás, mely már műfajánál fogva is eleve kíváncsiságot ébreszt.

Harsányi Lajos önéletrajza a gyermekkor falusi világtól ível az 1956-os forradalom idejéig, amit a költő már súlyos betegen egy budapesti kórházban vészel át. Az olvasó az életúton követve a papköltőket, korszakokon és országrészekén haladhat át. Megismerkedhet a századvég és a két háború közötti dunántúli falusi és városi milióval: Bana és a lótenyésztéséről híres Bábólna, ahol Harsányi felnőtt, társadalmának hierarchiájával, Rábapatonával és a község híres és különös gyógyítójával, Tudós Nagy Ferencsel. Bepillantást kap a győri bencés gimnázium századvégi életébe, majd a magyarországi kispapképzésbe, ahonnan a fiatal pap az Esterházy család fertődi kastélyába kerül, a gyermekek nevelője lesz, s közelről szemlélheti és élvezheti a századelő magyar arisztokráciájának életét. De képet kaphat Harsányi társadalmi aktivitásáról, a Dunántúli Napló szerkesztőjeként vállalt politikai szerepéről, s a Tanácsköztársaság napjainak megpróbáltatásairól. Többször szóba kerül, esetenként egyházkritikai éllel, a költő szociális érzékenysége, mely miatt egy cikke okán a két háború közötti társadalmi izgatás vádjával el is ítélik. Mintegy szimbolikus a Corvin-koszorú története, melyet Harsányi 1943-ban költői munkásságának elismeréseként kapott, s melyet halála után vissza kellett volna adnia. A kommunista diktatúra éveinek nélkülözése azonban a győri kanonokot arra kényszerítette, hogy zálogba adja a kitüntetését. Ekkor derült ki, hogy a kitüntetés csupán aranyozott ezüst. Az önéletrajzot olvasva Harsányival együtt élhetjük át a második világháborús front átvonulását, a szovjet megszállást, s így elsők között értesülhetünk az Apor püspök elleni gyilkosságról, s tapasztalhatjuk meg a megszállást, majd a kommunista diktatúra kiépülését. Egyfajta bátorságot is kiolvashatunk a szovjet típusú rendszert nyíltan bíráló sorokból, hiszen Harsányi — bár önéletrajzát vélhetően nem a nyilvánosságnak szánta — tudhatta, ha írása egy házkutatás során a hatalom kezébe kerül, aligha úszhatja meg kevesebbel, mint papköltő-társa, Mécs László, aki '53 és '56 között ült börtönben.

A legfontosabb mégis az, amit a magyar katolikus irodalomról ír Harsányi, már csak azért is, mert — miként több helyen is kiemeli — önéletrajzával a 20. századi modern magyar katolikus költészet vázlatát kívánja adni. Az *Önarckép* két irányból is rálátást ad a századelő irodalmi mo-

dernizációs folyamataira, bemutatja azt, ahogy (a második világháború után visszatekintve) Harsányi a magyar irodalmi modernség kibontakozását — s benne saját törekvéseit — látja, de érzékelteti azt a sokszor értetlen, időnként ellenséges közeget is, amit a korabeli katolikus egyház jelentett az újításokkal szemben. Fontos, ahogy Prohászka szerepét tisztázza a modern magyar katolikus költészet kialakulásában: a fehérvári püspök nem költői motivációt jelentett számára, hanem szellemi inspirációt, úgy ahogy Széchenyi eszmeisége inspirálhatta a reformkor költészetét. Rendkívül lényeges az, ahogy a két háború közötti katolikus irodalom irányzatos megszerveződésének nehézségeivel számot vet, s közben rálátást nyújt a fiatal, zömében már nem klerikus irodalmárok aktív szerepvállalására, s — többek között — a Vigilia 1935-ös indulására is.

A kötetet a Harsányi-életmű bibliográfiája, valamint név- és címmutató zárja. A magyarázó jegyzetekkel ellátott önéletírással együtt a képekkel szépen illusztrált könyv a Harsányi-kutatásnak, de általában a 20. századi magyar katolikus irodalommal való tudományos foglalkozásnak megkerülhetetlen darabja. (Közreadja: Bors Anikó; *Győri Egyházmegyei Levéltár*, Győr, 2015)

SZÉNÁSI ZOLTÁN

MOHAI V. LAJOS: A DRÁGA VÁZA Válogatott esszék, tanulmányok

A kötet Mohai V. Lajos író, kritikus hatvanadik születésnapja alkalmából készült, a szerző azon (főként) irodalmi tárgyú szövegeiből nyújtva válogatást, melyek az 1991-től egészen 2016-ig terjedő időintervallumban jelentek meg, változó időpontokban, különböző nyomtatott és online médiumokban.

A könyv egy Mirko Kovač montenegrói szerb írótól — Mohai kedves szerzőjétől — származó idézettel indít, mely segít a cím rejtélyének feloldásában. A passzus így kezdődik: „Amikor megkapom a vágyva vágyott könyvet, mindig úgy érzem, hogy túl nagy ajándék, nem is érdemlem meg. Úgy veszem a kezembe, mint egy drága vázát, és szorongok, hogy le ne ejtsem.” Az idézetből ugyanúgy kiolvasható az intellektuális gyönyör izgalma, mint a szöveg és szerzője iránt tanúsított tisztelet. Kovač gondolata nem véletlenül került a kötet élére, hiszen Mohai alapállása is hasonló tanulmányai, esszéi, kritikái tárgyaihoz és szerzőihez, azaz tulajdonképp munkája ars poeticájaként értelmezhetjük.

Az alcím *Válogatott esszék, tanulmányok*, mégsem elhanyagolandó tény, hogy Mohai szinte minden szövegében, mely e válogatásba belekerült, alap-

vetően jelen van az irodalomkritikusi megközelítésmód, függetlenül attól, hogy az adott szöveg épp elemző vagy bíráló szempontokat érvényesít-e elsődlegesen, vagy hogy épp milyen terjedelmű. A rövid műbírálókat és esszéképp úgy hordozzák ezt a jelleget, mint a terjedelmesebb, kifejtő logikájú, motívumelemző, vagy akár teljes pályáíveket fölrajzoló írárok. A biztos kézzel kezelt értekezői nyelv pedig megfelelő teret biztosít a kritikai/kritikusi viszonyulás kibontakozásához.

Ahogy már a mottó sugallja, Mohai érdeklődési és ismereti horizontja a magyar nyelvű irodalom keretein túlra is nyitott; az anyaországi és a határon túli irodalmak mellett (melyek kapcsán kifejti, nem igazán látja értelmét az államhatárok szerinti tagoltságnak) figyelme szinte a teljes kelet-közép-európai irodalom területére kiterjed, de a cseh és a délszláv irodalom alakjaihoz való kötődése kifejezetten erősnek mondható. Gondolkodásának hátterében az olvasó azt az előfeltételt láthatja körvonalazódni, hogy e térség irodalmi között megmaradt egyfajta erős kulturális, gondolkodás- és mentalitásbeli kapocs, mely nem pusztult el a Habsburg államalakulattal együtt, és nagyban táplálkozik a közös vagy hasonló történelmi tapasztalatokból.

A kötet anyaga tematikus ciklusokban került elrendezésre, melyek értelemszerűen a főntebb már vázolt érdeklődési területek különböző szeleteit járják körül. Szóba kerülnek a klasszikus modernség fontos szerzői, mint Kosztolányi és Csáth (akik szabadkai kötődéseik okán külön hangsúlyt kapnak), de nem csak ők. Mohai megkísérli például újrapozícionálni Szini Gyula helyét is a Nyugat első generációjában, de finomítja a Krúdy prózájában jelenlévő monarchiaképet is. Több szövegében foglalkozik a szerző Bohumil Hrabal világirodalmi jelentőségével, valamint Mirko Kovač munkásságával, akinek egyúttal kérlelhetetlenül etikus alaptermeszetét is méltatja. Danilo Kiš meghatározó térségi szerepét a magyar irodalomra gyakorolt — például Esterháznál tetten érhető — hatásával is szemlélteti. Élénk figyelmet tanúsít a kortárs magyar költészet idősebb generációjának munkássága iránt: említhető Tandori Dezső (akinek egyszersmind regényírói, sőt, grafikusai teljesítményét is méltatja), Tózsér Árpád, vagy a szabadkai irodalom meghatározó jelenkori alakjai, mint például Tolnai Ottó, vagy az anyaországi olvasók körében sajnós kevésbé ismert Végel László.

A prózairodalom területére áttérve, nagy hangsúlyt kap Ottlik visszahúzódó, de vonzó személyének és munkásságának rajza, különös tekintettel posztumusz regényére, a *Budára*, de Mohai komoly figyelmet szentel a Mándy prózáját működtető várostapasztalat elemzésének is. Mészöly

Miklós nyolcvanas-kilencvenes évekbeli munkásságával való összefüggésében pedig visszaemeli Jókait a posztmodern szempontból is újraolvasható szerzők közé.

A kötet figyelemreméltó darabjai az utolsó ciklusban található szövegek, melyek visszavezetik az olvasót a szerző irodalmi érdeklődésének forrásvidékeihez: ezekben személyes szöveg- és utazásélményeit szinte vallomásos szubjektivitással dolgozza föl. A cseh irodalomhoz való vonzódás új megvilágításba kerül, ahogy Prága mint személyes városélmény összefonódik Hrabal élő alakjával. De érzékletes leírást olvashatunk az első könyv megvásárlását körülengő keseredes eufóriáról is, vagy a délszláv irodalom említett szerzőinek munkáival való első találkozásokról. Újból előkerülnek tehát a nagy példaképek, de ezúttal sokkal líraibb hangolásban, a személyes vonzalom és tisztelet magyarázataként.

A kötet sajátos színfoltját képezik azok a szövegek, melyek nem konkrét szerzőkkel vagy művekkel foglalkoznak, hanem valamilyen érdekes témát járnak körül; ilyen például az íróberek alakulását figyelő, bő másfél évszázadot fölölélő lajstrom, vagy a bordélyházak irodalmi kapcsolatainak, etikettjének, sőt, a polgári társadalomban betöltött szerepének elemzése, vagy épp annak az — utólag megmosolyogtató — álságos szocialista prudériának az ecsetelése, mely Weöres *Antik ekloga* című erotikus versét övezte.

Az epilógusként szerepeltetett szövegben aztán újra visszatér a kritikusi hangvétel, mely Petőfi későn megtalált kézírata, az *Ibolyák* jelentőségét elemzi — valamint azt, hogy a sajtó érdektelensége miatt tulajdonképp elmaradt az esemény szenzáció jellege. A zárószöveg nem tartalmaz ugyan kifejezetten sötét víziókat a magyar irodalomra vonatkozóan, de figyelmeztet saját irodalmi hagyományunkhoz fűződő kapcsolatunk meglazulásának veszélyeire, egyúttal indirekt módon felhívva a figyelmet Petőfi újraolvashatóságára is, akire a sokat elemzett *Szeptember végén* kapcsán „az egzisztenciális határhelyzet lírikusa”-ként tekint.

A főntebb kiemelt szövegek és tematikai csomópontok természetesen nem ölelik föl a könyv teljes tartalmát. De talán ennyiből is látható, hogy Mohai könyve széles tablót nyújt mind földrajzi-kulturális értelemben — hiszen tulajdonképp egy egész térség, ha tetszik, a kelet-közép-európai „univerzum” mint sajátos kulturális egység irodalmát tartja szem előtt —, mind korszakok tekintetében, hiszen a 19. század irodalmától kezdve egészen a még élő kortársak munkásságáig bezárólag tájékozódhat az olvasó. (*Savaria University Press, Szombathely, 2016*)

TANOS MÁRTON

